

RAPORT LAIKA

LIFE10/INF/PL/673

**„Ochrona różnorodności biologicznej na obszarach leśnych,
w tym w ramach sieci Natura 2000 – promocja najlepszych
praktyk”**

Informacje dotyczące projektu

Lokalizacja projektu	Projekt ogólnopolski
Rozpoczęcie projektu	1.01.2012 rok
Zakończenie projektu	31.12.2014
Łączny okres realizacji projektu	36 miesięcy
Planowany koszt całkowity	2.093.790 €
Koszt całkowity	1.513.413 €
Dofinansowanie z Komisji Europejskiej	736.472 €
Strona projektu	www.bestpractice-life.pl
email	life@ckps.lasy.gov.pl

Informacje o beneficjencie

Beneficjent projektu:
Centrum Koordynacji Projektów Środowiskowych
Adres: ul. Stawki 2 piętro 20
00-197 Warszawa, Polska
tel: +48 22 318 70 82
fax: +48 22 318 70 92

Osoba kontaktowa:
Pan Marcin Gołębiowski
marcin.golebiowski@ckps.lasy.gov.pl
life@ckps.lasy.gov.pl

Warszawa 2014 r.

ZAŁOŻENIA

Projekt był realizowany przez Centrum Koordynacji Projektów Środowiskowych od 1 stycznia 2012 r. do 31 grudnia 2014 r. Jego główne cele to:

- promocja działań ochrony przyrody w lasach
- inicjowanie nowych projektów w oparciu o najlepsze praktyki
- przygotowanie zaleceń dla prowadzenia skutecznych działań ochrony przyrody

Projekt w części edukacyjnej był skierowany do ogółu społeczeństwa, jednak ze szczególnym uwzględnieniem osób związanych z zawodowo lub hobbystycznie z przyrodą, czyli:

- pracowników Lasów Państwowych
- pracowników instytucji odpowiedzialnych za ochronę przyrody
- organizacji pozarządowych
- właścicieli lasów
- myśliwych
- pracowników instytucji naukowych
- sympatyków przyrody
- rolników

Ogromne bogactwo elementów przyrodniczych występujących w lasach, w praktyce uniemożliwia zajmowanie się w projekcie wszystkimi. W związku z tym, skupiono się na promowaniu działań, mających na celu ochronę wybranych jedenastu gatunków i siedlisk:

- żubr
- ssaki drapieżne (wilk ryś, niedźwiedź)
- nietoperze
- sowy (w tym: puchacz)
- ptaki szponiaste
- kuraki leśne (głuszczyk, cietrzew)
- rzadkie gady (żółw błotny, wąż Eskulapa, gniewosz plamisty)
- owady (ksylobionty, błonkówki)
- zając i kuropatwa
- kserotermy
- mokradła.

Zaplanowanymi we wniosku zadaniami, służącymi osiągnięciu założonych celów były:

1. Wytypowanie przez ekspertów najlepszych praktyk (rodzajów działań i projektów, w których były one stosowane) ochrony 11 grup gatunków i siedlisk,
2. Opracowanie przez ekspertów krótkich strategii ochrony gatunków i siedlisk (tzw. „map drogowych”),
3. Wydanie 11 podręczników najlepszych praktyk (nakład 3 tys. kompletów),
4. Wyprodukowanie i emisja w telewizji 11 odcinków filmów o najlepszych praktykach, wydanie też na płytach DVD,
5. Przeprowadzenie 22 warsztatów edukacyjnych,
6. Opublikowanie 55 artykułów na ww. tematy (po 5 o każdym).

Źródłami finansowania były:

Komisja Europejska - 50,00% kosztów

Narodowy Fundusz Ochrony Środowiska i Gospodarki Wodnej - 39,25% kosztów

Lasy Państwowe - 10,75% kosztów.

REALIZACJA

Realizację projektu rozpoczęło powołanie Komitetu Sterującego, którego zadaniem było ogólne czuwanie nad przebiegiem prac, opiniowanie metod wykonywania poszczególnych działań oraz ewentualnych zmian w ich zakresie i terminie. W skład Komitetu sterującego weszli:

- Jolanta Błasiak – przedstawicielka Dyrekcji Generalnej Lasów Państwowych
- Elżbieta Budka – przedstawicielka Ministerstwa Rolnictwa i Rozwoju Wsi
- dr Dariusz Bukaciński – przedstawiciel przyrodniczych organizacji pozarządowych, Prezes Ogólnopolskiego Towarzystwa Ochrony Ptaków
- Wojciech Cieślowski – przedstawiciel Narodowego Funduszu Ochrony Środowiska i Gospodarki Wodnej
- dr hab. Grzegorz Lesiński – przedstawiciel naukowców badających przyrodę, pracownik Szkoły Głównej Gospodarstwa Wiejskiego
- Janusz Łogoźny – przedstawiciel Ministerstwa Środowiska
- Katarzyna Pawlikowska – przedstawicielka Ministerstwa Rolnictwa i Rozwoju Wsi
- Dorota Radziwiłł – przedstawicielka Generalnego Inspektoratu Ochrony Środowiska
- Arleta Siarkiewicz-Hoszowska – przedstawicielka Generalnej Dyrekcji Ochrony Środowiska

W trakcie trwania projektu Komitet Sterujący spotkał się 12 razy.

Zaproszono także do współpracy ekspertów (tzw. osoby kluczowe), z którymi na bieżąco konsultowano realizowane zadania i tworzone dokumenty. W szczególności konsultowane były z nimi szczegółowe programy i lokalizacje warsztatów, treść map drogowych i podręczników, lokalizacja miejsc do realizacji filmów. Osobami kluczowymi w projekcie byli: Dariusz Anderwald, Bogdan Brewka, Katarzyna Barańska, Zdzisław Cenian, prof. Roman Dziedzic, Krzysztof Frydel, Stefan Gawroński, Janusz Holuk, prof. Zbigniew Jakubiec, dr Andrzej Kepel, dr Lech Krzysztofiak, dr hab. Grzegorz Lesiński, dr Wojciech Mazur, dr hab. Bartłomiej Najbar, dr Paweł Nasiadka, dr Sabina Nowak, Artur Pałucki, Michał Piotrowski, dr hab. Krzysztof Schmidt, Robert Stańko, Maciej Tracz, dr Dorota Zawadzka.

Działania promocyjne

Opracowana została Księga Identyfikacji Wizualnej, zawierająca logotypy projektu, wzór pisma, prezentacji itp. Powstała także strona internetowa (www.bestpractice-life), na której zamieszczano informacje o wydarzeniach (np. warsztatach), produkty projektu (podręczniki, filmy, mapy drogowy), inne informacje związane z tematyką ochrony przyrody. Przeciętnie w każdym miesiącu stronę internetową projektu odwiedzało około 2 tysiące osób. W rekordowym miesiącu – grudniu 2013 r. zanotowano 9247 odsłon. Od utworzenia strony internetowej do grudnia 2014 r. było 55 939 wejść, z czego około 3500 przez użytkowników anglojęzycznych. Na stronie funkcjonowało także forum dyskusyjne, jednak zainteresowanie nim było mniejsze od oczekiwanego. Pomimo dość dużej liczby osób, które odwiedziły stronę i weszły do zakładki „Forum” (12 656 odsłon), a także stosowania przez realizujących projekt różnych zachęt do aktywności, z forum aktywnie korzystało zaledwie 20 osób. Utworzono 44 wątki tematyczne, wpisano 109 postów. Najwięcej osłon miał wątek poświęcony owadom (ksylobiontom), najmniej wątek poświęcony opinii o warsztatach najlepszych praktyk ochrony mokradeł. Podobny regres zainteresowania forum dyskusyjnym można zauważyć także na innych stronach internetowych, co prawdopodobnie jest spowodowane rozwojem portali społecznościowych, zwłaszcza Facebooka.

W ramach projektu wydano też materiały promocyjne: kalendarze książkowe na lata 2012 i 2013, a także roll-up-y, notesy i długopisy z nadrukiem logo projektu, przeznaczone głównie dla uczestników warsztatów szkoleniowych.

Praca grup roboczych

Drugim kolegialnym ciałem pracującym w ramach projektu były grupy robocze. Celem ich pracy było szczegółowe zdefiniowanie i wytypowanie najlepszych praktyk, przygotowanie założeń merytorycznych dalszych działań oraz opracowanie map drogowych.

Powołane zostało 5 grup roboczych. W ich skład weszły następujące osoby:

- Grupa 1 zajmująca się tematyką ochrony ssaków drapieżnych i zębca:

dr Sabina Pierużek-Nowak, dr Robert Mysłajek, dr hab. Krzysztof Schmidt, Katarzyna Bojarska, Lech Dąbrowski

- Grupa 2 zajmująca się tematyką ochrony kuraków leśnych, zająca i kuropatwy:

Zenon Rzońca, dr Dorota Zawadzka, Artur Pałucki, prof. dr hab. Roman Dziedzic; dr Paweł Nasiadka

- Grupa 3 zajmująca się tematyką ochrony gadów i mokradeł:

Janusz Holuk, Katarzyna Kurek, Michał Piotrowski, dr Paweł Pawlikowski, Andrzej Ryś

- Grupa 4 zajmująca się tematyką ochrony nietoperzy, ptaków drapieżnych i sów:

Jolanta Węgiel, Marek Kowalski, Dariusz Anderwald, dr hab. Marian Cieślak, dr Sławomir Chmielewski

- Grupa 5 zajmująca się tematyką ochrony kseroterm i owadów:

dr Michał Falkowski, dr Marta Jermaczek-Sitak, dr Anna Krzysztofiak, dr hab. Jacek Hilszczański, dr Wojciech Mazur.

Łącznie odbyło się 30 spotkań grup roboczych. Ich efektem było wskazanie działań, będących najlepszymi praktykami ochrony wybranych gatunków i siedlisk oraz wytypowanie 60 projektów, w których te praktyki były stosowane. Wybór najlepszych praktyk oraz zawierających je projektów nastąpił w oparciu o wcześniej opracowane przez ekspertów kryteria. Grupy robocze przygotowały także koncepcję merytoryczną podręczników najlepszych praktyk oraz tematykę warsztatów szkoleniowych. Głównym efektem było opracowanie 16 map drogowych ochrony wybranych gatunków i siedlisk. Mapy drogowe pokazują aktualny stan ochrony danego gatunku, cel ochronny oraz działania, które należy zrealizować dla jego osiągnięcia. Wskazują także instytucje najbardziej predestynowane do wykonania tych zadań. Mapy drogowe zostały przekazane Generalnej Dyrekcji Ochrony Środowiska oraz Dyrekcji Generalnej Lasów Państwowych jako pomoc w planowaniu dalszych prac z zakresu ochrony przyrody. Tekst tych dokumentów jest dostępny na stronie internetowej projektu.

Warsztaty szkoleniowe

Wiedza na temat biologii, zagrożeń i sposobów ochrony gatunków i siedlisk, których dotyczył projekt była przekazywana podczas warsztatów szkoleniowych. Zajęcia, prowadzone przez ekspertów z danej dziedziny, były podzielone na dwie części. Pierwsza – teoretyczna – odbywała się w sali wykładowej. W jej trakcie uczestnicy zapoznawali się z gatunkiem/siedliskiem, jego występowaniem w Polsce i na świecie, wymaganiami żywymi, zagrożeniami i sposobami ochrony. Omawiane były także wytypowane wcześniej przez grupy robocze najlepsze praktyki ochrony oraz projekty, w których je stosowano. Druga część zajęć odbywała się w terenie. Uczestnicy mieli okazję bezpośrednio zapoznać się z gatunkiem i jego siedliskiem oraz efektami prac ochronnych. W ramach projektu, w latach 2013 i 2014 odbyły się 22 takie warsztaty, po dwa na temat każdego gatunku i siedliska, którymi zajmuje się projekt.

Podczas warsztatów badano – za pomocą ankiety – przyrost wiedzy uczestników. W ankiecie, wypełnianej przez osoby biorące udział w zajęciach przed ich rozpoczęciem i po zakończeniu, znajdowały się szczegółowe pytania merytoryczne, dotyczące tematyki szkolenia. Stwierdzono, że po zakończonych zajęciach uczestnicy warsztatów udzielali prawidłowych odpowiedzi o ponad 41 % więcej, niż przed ich rozpoczęciem.

Ponadto, dzięki oszczędnościom finansowym w projekcie i zgodzie Komisji Europejskiej, w roku 2014 przeprowadzono dodatkowo kolejne 7 warsztatów szkoleniowych. Ich celem była nauka praktycznych metod ochrony przyrody, toteż większy nacisk położono na zajęcia w terenie, będące nauką samodzielnego wykonywania różnego rodzaju działań.

Łącznie we wszystkich warsztatach wzięło udział około 1300 osób.

Podręczniki najlepszych praktyk

Na podstawie założeń przygotowanych przez ekspertów z grup roboczych opracowane zostały podręczniki najlepszych praktyk wybranych gatunków i siedlisk. Autorzy podręczników zostali wybrani w przetargu. Wydano 11 podręczników najlepszych praktyk, w których zostały opisane wybrane aspekty z biologii danego gatunku (gatunków) lub

siedliska, występowanie na świecie i w Polsce, ich zagrożenia i zalecane metody ochrony. W podręcznikach opisano także projekty, wytypowane wcześniej jako najlepsze praktyki.

Podręczniki zostały wydane w nakładzie 3000 kompletów. Przekazano je nieodpłatnie uczestnikom organizowanych w ramach projektu warsztatów i konferencji, osobom współpracującym przy realizacji zadań (np. członkom Komitetu Sterującego, ekspertom z grup roboczych, osobom kluczowym), a także do Ministerstwa Środowiska oraz Ministerstwa Rolnictwa i Rozwoju Wsi, Generalnej Dyrekcji Ochrony Środowiska i wszystkich regionalnych Dyrekcji Ochrony Środowiska, parków narodowych, jednostek Lasów Państwowych (RDLP i nadleśnictw). Wysłane zostały również do bibliotek uczelni przyrodniczych, jednostek naukowych, parków krajobrazowych, organizacji pozarządowych oraz osób i instytucji, które zwróciły się do CKPŚ z prośbą o przekazanie podręczników.

Filmy

Wyprodukowane zostało 11 filmów dokumentalnych, pod wspólnym tytułem „Ocalony Świat”. Filmy prezentują najlepsze praktyki, czyli działania mające na celu ochronę przyrody oraz realizujących je ludzi. Gospodarzem całego cyklu jest dziennikarz Grzegorz Miśtał, a do udziału w poszczególnych odcinkach zaproszono znane osoby (aktorów i prezenterów telewizyjnych).

W filmach występują:

- Film pt. „Z dziobem i szponami” poświęcony ochronie ptaków szponiastych – gość: Mateusz Damięcki,
- Film pt. „Głową w dół” poświęcony ochronie nietoperzy – gość: Beata Tadla,
- Film pt. „Leśny majestat” poświęcony ochronie żubra – gość: Cezary Kosiński,
- Film pt. „Szaraka szukaj w polu” poświęcony ochronie zająca i kuropatwy – gość: Olga Bończyk,
- Film pt. „Dlaczego głuszczyk żyje w głuszy” poświęcony ochronie głuszca i cietrzewia – gość: Zbigniew Zamachowski,
- Film pt. „Pełzająca mądrość” poświęcony ochronie gadów – gość: Anna Popek,

- Film pt. „Dzikość w sercu” poświęcony ochronie dużych ssaków drapieżnych – gość: Ewelina Flinta,
- Film pt. „Gorąco i sucho” poświęcony ochronie muraw kserotermicznych – gość: Anna Dymna,
- Film pt. „Na mokradłach życie kwitnie” poświęcony ochronie mokradeł – gość: Paweł Królikowski,
- Film pt. „Cuda mikroświata” poświęcony ochronie owadów – gość: Joanna Kulig,
- Film pt. „Tajemniczy nocni łowcy” poświęcony ochronie sów – gość: Agata Kulesza.

Premierowa emisja filmów trwała w TVP1 w okresie wrzesień - listopad 2014 r. w cyklu tygodniowym. Powtórkowe emisje realizowane są przez TVP na kilku kanałach tematycznych i w Telewizjach Regionalnych. W roku 2014 filmy z cyklu „Ocalony Świat” obejrzało łącznie ponad 7 951 000 widzów.

Cały cykl filmów został wydany w postaci pakietu zawierającego 2 płyty DVD i książeczkę z opisem odcinków. Wyprodukowano i bezpłatnie rozprowadzono 11 tysięcy takich pakietów. Ich odbiorcami były te same grupy, do których przekazano podręczniki oraz duża liczba placówek oświatowych i osób, które zwróciły się do CKPŚ z prośbą o filmy.

Filmy były prezentowane w roku 2014 na pięciu festiwalach. Odcinek pt. „Gorąco i sucho” zdobył Nagrodę Główną w kategorii specjalnej Natura 2000 na Międzynarodowym Festiwalu Filmów Ekologicznych EKOFILM 2014. Na rok 2015 zaplanowano kolejne emisje na festiwalach.

Artykuły prasowe

Przeprowadzona została kampania prasowa, w ramach której opublikowano 55 artykułów o najlepszych praktykach. 22 z nich ukazały się w ogólnopolskim wydaniu Gazety Wyborczej, a ich tematyka była spójna z tematyką filmu, którego premiera odbywała się w tym samym czasie. Kolejne 22 artykuły były publikowane w dodatkach regionalnych do Gazety Wyborczej. Opisywano w nich najlepsze praktyki, które były realizowane w województwie, w którym ukazywała się ta gazeta. W prasie branżowej i popularnonaukowej (Świat Wiedzy, Wiedza i Życie, Brać Łowiecka, Przyroda Polska) zostało wydrukowane 11 artykułów. Zamieszczone w nich publikacje adresowane były do czytelnika posiadającego już pewną wiedzę z zakresu łowiectwa i ochrony przyrody. Łączny nakład gazet, w których ukazały się artykuły o najlepszych praktykach, to około 10 milionów 200 tysięcy egzemplarzy.

Opracowania i konferencje

Oszczędności finansowe przy realizacji projektu pozwoliły na wykonanie dodatkowych zadań, na co wyrazili zgodę sponsorzy (Komisja Europejska i Narodowy Fundusz Ochrony Środowiska i Gospodarki Wodnej). Było to przygotowanie 6 opracowań dotyczących potrzeb i sposobów ochrony: mokradeł, żółwia błotnego, węża Eskulapa, rybołowa, głuszca i cietrzewia. Każde opracowanie było prezentowane i dyskutowane na konferencji. W konferencjach tych brali udział przedstawiciele służb ochrony przyrody (Generalnej Dyrekcji Ochrony Środowiska i właściwych regionalnych Dyrekcji Ochrony Środowiska), leśni gospodarze terenu, na którym dany gatunek lub siedlisko występuje (nadleśnictwa i RDLP), eksperci zajmujący się tematem naukowo i mający doświadczenie w jego ochronie oraz członkowie przyrodniczych organizacji pozarządowych. Łącznie w 6 konferencjach wzięło udział około 150 osób.

Konferencja podsumowująca

Na zakończenie projektu została zorganizowana w Warszawie konferencja podsumowująca dorobek projektu. W jej trakcie przedstawione zostały zrealizowane działania i ich efekty. Przedstawiciele Centrum Koordynacji Projektów Środowiskowych podziękowali wszystkim współpracownikom za pomoc w realizacji projektu.

Kontakty z interesariuszami

Na niemal każdym etapie realizacji projektu odbywały się intensywne kontakty w interesariuszami. Z leśnikami, członkami przyrodniczych organizacji pozarządowych, naukowcami, pracownikami instytucji zajmujących się ochroną przyrody i myśliwymi konsultowano wybrane przez ekspertów najlepsze praktyki. Także zapisy „map drogowych” powstawały przy zaangażowaniu przedstawicieli wymienionych środowisk. W ostatecznej wersji dokumentu uwzględniono zarówno ich pomysły na działania, jak i uwagi krytyczne, dotyczące realności wybranych zapisów. Z przedstawicielami interesariuszy uzgadniane były także szczegółowe programy warsztatów szkoleniowych, jak i ich lokalizacja. Przedstawiciele wskazanych środowisk były też recenzentami podręczników, bądź ich fragmentów, opisujących działania realizowane przez te osoby. Cenną dla efektów projektu formą kontaktu z interesariuszami był ich aktywny udział w konferencjach, podczas których omawiana była treść opracowań dotyczących ochrony gatunków i siedlisk.

Efekty projektu

Wykonane zostały wszystkie zadania, zaplanowane do realizacji w projekcie. Osiągnięto także planowane efekty, zarówno wymierne, jak i niewymierne.

Wymiernymi efektami projektu są:

- Opracowanie wskazówek merytorycznych, których wdrożenie usprawni system ochrony przyrody w Polsce
- Przeszkolenie około 1300 osób z metod czynnej ochrony przyrody
- Wydanie podręczników, które są cenną pomocą merytoryczną przy planowaniu i ocenie działań dotyczących ochrony gatunków i siedlisk
- Wyprodukowanie i emisja filmów ukazujących działania mające na celu ochronę przyrody w lasach oraz zaangażowanych w nią ludzi

Do najważniejszych niewymiernych efektów projektu należą:

- Wzrost wiedzy w społeczeństwie na temat potrzeby ochrony przyrody
- Ukazanie, że praktyczna ochrona przyrody nie antagonizuje, ale jednoczy różne środowiska
- Integracja różnych środowisk przyrodniczych
- Inspiracja dla innych osób i instytucji do podejmowania działań z zakresu ochrony przyrody.

ZAKOŃCZENIE

Realizacja projektu pokazała, że istnieje duże zapotrzebowanie społeczne na działania edukacyjne i promocyjne dotyczące celów i metod ochrony przyrody. Świadczą o tym duże zainteresowanie filmami, podręcznikami oraz artykułami prasowymi, a także liczne zgłoszenia na warsztaty szkoleniowe i przekazywane przez wiele osób prośby o ich kontynuowanie w przyszłości. Potwierdziło to słuszność diagnozy potrzeb autorów projektu oraz trafny wybór zadań do realizacji. Docierające do Centrum Koordynacji Projektów Środowiskowych opinie o projekcie wskazują, że był on postrzegany jako ciekawy i atrakcyjny dla odbiorców.